

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘI MENTALITATEA

Dumitru PATRAȘCU,
doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar, șef Direcție management public,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The issue of mentality in relation to education is treated; mentality as the object of systemic analysis and educational potential in forming mentality are elucidated; mentality management is discussed. Some matters are devoted to curricula of mentality formation, teleological approach, mentality, selection of educational content and processuality of mentality formation.

Ce învățământ trebuie să avem în viitor, pentru a îndeplini funcția sa principală de formare a culturii, de transmitere a ei din generație în generație și îmbogățire de către fiecare generație ulterioară a valorilor culturale, spirituale, morale?

În mod succint, răspunsul la această întrebare ar fi cam următorul: domeniul învățământului numai atunci va putea realiza funcția de formare a culturii, funcția de formare a personalității, când toate eforturile sale, scopurile sale superioare și prioritățile strategice se vor orienta spre formarea umanistă, orientată a mentalității atât la nivelul individual, cât și la nivelul sociumului în ansamblu. Altfel spus, condiția necesară de restituire so-

cial-globală a relativității și utilității domeniului învățământului este realizarea funcției sale principale de formare a mentalității.

Firește, această cerință categorică are nevoie de comentarii amănunțite. Cu atât mai mult cu cât condiția enunțată mai sus este numai necesară, dar fără un mecanism sigur de realizare a ei, insuficientă pentru a obține rezultatele preconizate – realizarea personalității deplin valoroase și tot atât de deplin valoroasă a dezvoltării societății, adică a societății libere, echitabile, umaniste, perfecte economic și moral. Să nu uităm, că aici este vorba despre viitor, dar nu despre viitorul atât de apropiat... De aceea, în următoarele rânduri

și construcții vom recurge la analiza amănunțită a termenilor acceptați, folosind fantezia, ba chiar și unele idei utopice, care credem că sînt constructive și gândite tehnologic.

Dacă recunoaștem atât funcțiile transformatoare active și posibilitățile omului de a asigura activitatea vitală personală, cât și a activității vitale a întregului mediu social, și dacă renunțăm la reprezentările unilaterale despre fatalitate, predestinată evenimentelor care au loc în Lume numai la voința exclusivă a unor forțe iraționale în cazul atitudinii senzitive pasive față de aceste evenimente ale omului însuși, atunci nu putem nega vădit: Lumea se schimbă, și în acest sens Lumea este "condusă" de **acțiunile, conduitele oamenilor**. Însă acțiunile și conduitele oamenilor sînt "conduse" de **mentalitate**, adică de acele fundamente, rădăcini adânci ale percepției, sensibilizării, conceperii lumii în mod individual sau colectiv și, în fine, a conduitei, care derivă din culturi, religii, filozofii, învățămînt; din acele realități obiective ale vieții și stratificări subiective cu caracter spiritual, care electiv actualizează sau, dimpotrivă, înăbușă predispozițiile social-genetice ale mentalității personalității, colectivului, societății sau sociumului în ansamblu.

În dicționare **mentalitatea** este tratată ca un fel particular de a gândi al unui individ sau al unei societăți [1, p. 620].

Istoria oricărui popor, ca și a întregii omeniri, poate fi înțeleasă, explicată și chiar prevăzută într-o anumită măsură numai în spațiul său mental, numai în baza studierii caracteristicilor mentale ale comunităților umane.

Mentalitatea individuală și cea colectivă nu este identică cu conștiința individuală sau socială, care presupune existența unor

anumitor **purtători fizici** ai acestei conștiințe. Conștiința nu există în afara personalității sau colectivului de oameni.

Dacă este vorba despre **mentalitatea sociumului** în ansamblu, ea poate să se "desprindă" de purtătorii săi fizici concreți și să existe în societate sub formă de o anumită **substanță spirituală**. Mai trebuie de ținut seama de faptul că mentalitatea sociumului se creează/formează și se îmbogățește de diferite generații de oameni, care trăiesc în anumite timpuri sau ale celor care trăiesc în acest socium.

Teza în cauză merită o atenție deosebită. "Desprinderea" substanței spirituale a mentalității de purtătorii săi fizici nu înseamnă posibilitatea existenței aceluși câmp mental în afara "receptorilor" săi, a **energiei mentale**. Aceasta înseamnă că "receptorii" umani **nu rămân unii și aceiași**. Ei se schimbă permanent în măsura schimbării naturale a generațiilor, însă până atunci când **rămâne măcar un "receptor" potențial** al acestei energii. Energia aparține receptorului și e accesibilă acestuia în formă de realitate subiectivă a acelei **bogății spirituale, care este lăsată fiecăruia care vine pe Lume ca un patrimoniu de la toate generațiile precedente de oameni**.

Anume prin aceasta se manifestă mecanismul adevărat al legăturii timpului și continuității generațiilor, anume aceasta este esența și sensul **memoriei sociale** a omenirii, memoriei, existente până atunci, până când acest socium va dispărea datorită unor sau altor cauze de existență sa la nivelul autoidentificării personale.

Indiferent de conștiința individuală și socială, mentalitatea nu se limitează la domeniul cognitiv, psihofiziologic de existență umană. Mentalitatea este o categorie, mai întâi, **socială**, iar în sens

mai larg, este o categorie morală, etică. Numai o astfel de concepere a mentalității poate îndeplini o funcție criterială în raport cu conștiința individuală și socială, concepția despre lume și conduită. Componenta social-etică, care determină atitudinea omului și a comunităților umane față de Lume, față de diferite laturi ale vieții, domină (în orice caz, trebuie să domine) în categoriile duale (social-psihologice, social-istorice, socio-culturale, social-politice etc.), care caracterizează mentalitatea, fără a mai vorbi de categoriile filozofico-religioase.

Anume în domeniul social, dar nu numai la nivelul conștiinței, autoconștiinței sau subconștiinței, se formează fundamentele și valorile criteriale, cu care omul conștient sau inconștient verifică atitudinea sa față de viață, conduita și faptele sale. Anume calitățile și caracteristicile mentale, dar nu elementele conștiinței individuale și colective, sensibile la tot felul de manipulări și deformări, sunt obiecte ale moștenirii sociale și se păstrează în memoria socială de lungă durată, determinând conținutul codului social-genetic al personalității și al sociumului.

Spațiul mental al sociumului, civilizației umane, în ansamblu, este nu numai un anumit "recipient/capacitate", "depozit" al valorilor spirituale ale Lumii. Acesta este tezaurul (comoara de valori accesibile) mecanismului natural al alegerii selective, al celor mai destoinice, demne valori aflate în permanentă corecție și dialectică.

Însă valorile spirituale le creează omul. Ele întruchiează rezultatul vieții sale spirituale și este însoțită de viața trupească. Mort ca trup, omul nu moare cu totul... Împreună cu el, în mormânt mpleacă toată Lumea spirituală individuală irepetabilă, care întruchiează Personalitatea unică

a fiecărui om. Toată chestiunea constă în memorie, în organizarea memoriei sociumului, în dorința și posibilitățile sale de a nu pierde moștenirea spirituală nici a unui om... Firește, pierderea bucuriilor vieții trupești nu poate să nu mârșnească, nu întâmplător egiptenii antici (ca și alte popoare) puneau în piramidele faraonilor materiale pentru satisfaceri trupești - vin, bijuterii, semne și simboluri ale puterii supreme în viață, precum și soții, ostatici omorâți din timp până a fi înmormântat. Cu atât mai mult, nici o religie nu promite, nu făgăduiește continuarea vieții trupești după moarte, chiar în rai, dar dacă promite, atunci ea însăși nu crede în aceasta. Dar iată că viața spirituală de după moarte este limita visurilor fiecărui om gânditor; se pare, are semne destul de reale, esențiale, diferite de prorociile religioase nedeterminate și nedemonstrate referitor la aceasta.

Anticipând expunerea de mai departe și intrigând intenționat cititorul, deja acum se poate expune presupunerea despre aceea ca absolut fantastic și, se pare că nu este absolut favorabil pentru activitatea științifică (fie și cu caracter vădit ipotetic) teza despre nemurirea Sufletului pe neașteptate devine, după cum se numește, "a dona respirație" și poate deveni pe deplin obiect destul de serios al discuției și, mai mult ca atât, chiar realizare tehnologică. Însă despre aceasta vom vorbi puțin mai târziu.

Deocamdată însă vom atrage atenția asupra unei circumstanțe foarte importante pentru conștientizarea priorităților strategice ale învățământului, că relațiile în sistemul socium-mentalitate, mentalitate-cultură, este tot așa o relație ca și relația sistemului mentalitate - învățământ. Acest tip de relație este mutuală, bilateral dependentă.

Anume de mentalitatea acestui socium (mentalitatea deja formată) depinde starea acestui socium și posibilitățile dezvoltării sale. La rândul său, sociumul care se dezvoltă neapărat dă naștere schimbărilor în mentalitatea sa, se îmbogățește din contul schimbărilor interne ale sociumului și legăturilor reciproce integrative cu alte sociumuri.

Mentalitatea este chintesenta, concentratul culturii înțelese în sens larg. Însă, în ce măsură cultura este reflecția caracteristicilor esențiale ale mentalității și particularitate a sociumului dat, iar personificarea/întruparea simbolică a esenței culturii, conținutului și specificului său în purtătorii materiali (cărți, pictură, arhitectură, muzică etc.) sau, altfel, cum reflectă în sine fundamentele profunde ale mentalității societății umane respective.

Mentalitatea, cu statornicia sa totală, nu este fatal neschimbătoare, dată pentru totdeauna, ea este, în principiu, mobilă. Ea trebuie **dirijată** în diverse condiții. Întrebarea constă în ce direcție și pe care cale... Din timpurile marxismului ortodox este destul de cunoscut, că ideea care a cucerit masele populare, devine **forță materială**. Tot așa formată, în mod coerent, pare - se că, energia mentală, inclusiv cea spirituală, transformându-se în echivalent material sub formă de acțiuni racordate ale maselor populare, poate fi atât conștientă, cât și global distrugătoare.

Anume această circumstanță ne impune să tratăm cu o deosebită atenție problema **influenței asupra mentalității**.

În dependență de felul cum și în care direcție se realizează această influență, depind schimbările sociumului ce țin de destin, de posibila dezvoltare în direcție progresivă, dar și în cea regresivă. Influența orientată a sociumului asupra mentalității

în scopul distrugerii, conform datelor istorice, poate fi organizată și planificată minuțios în mod special în interesul unor sau altor doctrine ideologice inumane sau ambițiilor dictatoriale de putere nelimitată. Astfel de influență este legată de oprimare, cu deformarea artificială și este dificil de restabilit caracteristicile mentale, ale sociumului și personalității. Și în acest sens, orice manipulari cu intenții rele ale energiei mentale după consecințele lor pot fi comparate cu cele ieșite de sub controlul manipularii energiei termionucleare. Dar, însuși faptul posibilității influenței asupra mentalității și dirijarea ei, probabil, este incontestabil. Întrebarea constă însă în faptul cum să folosim această posibilitate numită "pe cale pașnică", în interesele făuririi și progresului, în scopul susținerii schimbărilor și reformelor sociale.

Dat fiind posibilitatea dirijării mentalității, corectării și transformării ei, apare problema centrală a învățământului contemporan și, probabil, a învățământului de perspectivă: problema interrelațiilor fenomenelor și proceselor specifice în sistemul **mentalitate- învățământ și învățământ-mentalitate**.

Aici trebuie să conștientizăm faptul că domeniul învățământului influențează tehnologic și efectiv cel mai bine asupra mentalității nu numai a fiecărui om (elev, student, audient), "trecut" prin acțiunile educaționale și dezvoltative ale acestui domeniu, dar și asupra mentalității sociumului în ansamblu, deoarece fiecare generație, din punctul de vedere al necesităților educaționale, spirituale și culturale, este "produsul" sistemului de învățământ. Este important și faptul orientării învățământului asupra copiilor, tineretului, fiind cei mai sensibili în perceperea cunoștințelor și montărilor

conceptuale despre lume.

Este important să evidențiem potențialul învățământului la formarea mentalității. Investigarea funcțiilor de formare a mentalității în cadrul învățământului este o direcție absolut nouă prin modul punerii ei ca problemă. Dar ar fi naiv să reducem acest proces de formare a mentalității, unui sau altui socium, după scara sa istorică, fără a mai vorbi de o civilizație în ansamblu, numai în condițiile și de posibilitățile domeniului de învățământ. Recunoașterea acestei priorități supreme a funcției de formare a mentalității lărgeste și aprofundează înțelegerea esenței problemelor de definire a scopului social-pedagogic și a problemelor axiologice ale învățământului în ansamblu.

Devine evident că de la viitorul sistem de învățământ se va cere nu numai o înțelegere tradițională în reproducerea și sporirea potențialului economic al statului și societății prin formarea în mod pragmatic a **cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și competențelor speciale/ orientate**, care să permită marcarea exactă a unui cens educațional al personalității, necesar și suficient conform criteriilor stricte ale succesului vieții materiale.

Funcțiile învățământului nu pot fi reduse la perceperea primitivă, orientată, în esență, spre montarea într-un model imaginar al personalității idealizate, spre conjunctura modei etapei date de dezvoltare a sociumului, spre anumite doctrine ideologice sau, cu atât mai mult, la situația de tranziție politică cu un set standard de formare a virtuții personale.

Nu se epuizează funcțiile "veșnice" ale învățământului de dezvoltare a capacităților intelectuale și fizice ale elevilor, măcar că înseși tehnologiile pedagogice de dezvoltare

a calităților de personalitate, bazate pe aplicarea competentă a procedurilor diagnostice, permit să vorbim, într-o mare măsură, despre nivelul coincidenței obiectivelor dezvoltării personalității și rezultatele ei, prin ce sunt mai eficace standardele educaționale de nivel și de calitate ale instruirii sau educației, care sunt preponderent descriptive și dificil de evaluat.

Eforturile supreme ale domeniului educațional, indiferent de nivelul și profilul instituției de învățământ, trebuie focusate spre îndeplinirea obiectivelor principale, strategice.

Primul obiectiv ține de transmiterea din generație în generație și consolidarea în fiecare dintre ele a celor mai stabile și etico-morale valori spirituale conceptuale și culturale stabilite istoric care corespund sociumului respectiv, ce determină esența mentalității specifice lui și care susțin potențialul spiritual și energia producerii mentale a sociumului la un nivel superior. Este clar că potențialul și energia respective sunt predestinate de rezultanta unor vectori ai mentalităților individuale orientați diferit, însă, în fine, vectorul rezultat al mentalității sociumului va depinde de cei mai favorabili pentru majoritatea oamenilor, coraportate la interesele lor individuale și la tendințele priorităților și valorilor mentale și culturale.

În perspectivă, trebuie să presupunem, că predestinările mentale ale oamenilor vor fi legate strict nu numai de particularitățile naționale și etnice, tradițiile unei sau altei comunități umane locale, care este componentă a sociumului, însă de zestrea spirituală a întregului socium atât al societății civice, la baza identificării căreia se află indicii invariabili ai poporului posesor,

care formează acest socium, spre unitatea civică a țării respective. Deja, acum, experiența unor țări multinaționale și polietnice (mai întâi, după experiența sa unică de colaborare multinațională a celor mai diferite popoare în SUA) ne arată principiala posibilitate a soluționării obiectivului dificil, ce ține de îmbinarea diverselor mentalități și valori culturale și priorități în baza toleranței și stimei reciproce a oamenilor în limita unui și aceluiași socium

Într-o perspectivă mai îndepărtată, când ideile convergenței și integrării spirituale a diferitelor sociumuri vor fi general acceptate și practic realizate, atunci când vor dispărea hotarele arhaice de proveniență geografică și de mentalitate, care dezmembrează lumea fără nici un rost, atunci când valorile unității umane și a colaborării frățești vor domina asupra pretențiilor separatist-ambicioase, fondate pe imaginații false despre propriul privilegiu excepțional de statalitate, autosatisfacerii și a imaginilor de predeterminări făcute de Dumnezeu, când civilizația umană va fi cu adevărat unitară și cu adevărat conștientă de această unitate, va avea loc o restructurare unică și a aurei mentale a umanității în direcția omogenității principalelor priorități ale oamenilor.

Însă și în acest caz mentalitatea civilizației umane ne va aminti de mozaicul multicolor, decât de cel unificat, care a "răsfiert/degerat/ mistuit" mentalitățile multicolore într-o oricare masă de "creuzet", "cazan"...

Pregătirea pentru această direcție strategică de dezvoltare a civilizației, unică, posibilă și necesară pentru supraviețuirea speciei umane, este posibilă și deja actualmente trebuie. De aceea al doilea obiectiv important al învățământului

contemporan și, cu atât mai mult, al viitorului învățământ *presupune îmbogățirea orientată a calităților mentale individuale și sociale ale sociumului dat cu calități general umane*. Mecanismul acestei îmbogățiri poate deveni dialogul multilateral al mentalităților, dialogul culturilor, atunci când în interacțiunile adevărate au loc împărtășirile/unirile/anexsările oamenilor și comunităților umane la cele mai stabile (clasice) fundamente ale aurei spirituale a diferitelor sociumuri, la mentalitatea lor, la valorile stabilite istoric, la prioritățile culturale [2; 3; 4;].

Este destul de clar că acest fel de dialog trebuie inițiat într-un mod special organizat. Conștientizarea necesității creării sistemelor educaționale după tipul de dialog trebuie să devină o idee filozofică de bază a învățământului, atât la nivelul conceperii locale referitor la unele sisteme concrete educaționale sau altele, cât și conceperea sa integrală, având în vedere formarea spațiului educațional unic al întregii civilizații umane.

Putem presupune că anume spațiul educațional unic al Lumii poate servi ca bază, pe care se va construi în viitor unica dezvoltare acceptabilă a omenirii, dar și inevitabilă pentru supraviețuirea și progresul umanității, procesele convergenței și integrării spirituale ale sociumurilor. Această circumstanță accentuează rolul deosebit al domeniului educațional în soluționarea problemelor strategice ale civilizației, cu atât mai mult, cu cât procesele integrative anume în această sferă, probabil, vor realiza cele mai de amploare acțiuni integrative pe scară planetară.

Trebuie să menționăm că convergența și integrarea nu sunt legate de înăbușirea originalității unui sau altui socium, unei sau

altei culturi sau sistem de învățământ, "dizolvarea" lor în careva valori general umane apropiate. Din contra, este vorba despre o armonizare naturală a diferențierii și integrării ca două laturi reciproc legate și reciproc se completează în procesul unic de creare a sistemului spiritual al Lumii. E bine cunoscut faptul că integrarea ideilor conduce la îmbogățirea naturală a fiecărei dintre ele și a sistemului integrativ, care se construiește în baza acestor idei îmbinate. Într-un astfel de caz întregul poate fi "mai mare" (desigur că în concepere calitativă) decât suma celor care constituie acest întreg. Însă, necătând la importanța proceselor integrative, ele nicidecum nu trebuie să fie forțate nejustificat să depășească înainte de timp.

Nu-i atât de important, în ce consecutivitate se formează acele sau alte valori mentale - mai întâi cele naționale, pe urmă cele general umane sau invers. În mod ideal, procesul formării mentalității trebuie construit în baza includerii armonioase (sincronice sau asincronice, în funcție de specificul obiectivelor de formare a mentalității) în procesul educațional al celor mai cuprinzătoare valori mentale de cultură și concepere a lumii, al sociumului dat și al civilizației umane în ansamblu.

Complexitatea evidentă a acestui obiectiv este neobișnuința și noutatea, natural, că va necesita revederea concepțiilor social-pegagogice deja existente de formare a obiectivelor de fundamentare a mecanismului de selecție și de corecție periodică a conținutului învățământului sub toate aspectele sale științifice și culturale, căutării tehnologiilor principal noi (de dialog) pentru realizarea funcțiilor de formare a mentalității în activitatea educațională.

În sfârșit, al treilea obiectiv, dar cel

mai responsabil sub aspect moral. El ține de **corecția și transformarea** în cazurile necesare ale valorilor de orientare în viață, care atât la nivel de personalitate, cât și la nivel de socium în ansamblu au ajuns la contradicere cu practica socială, au devenit un blocaj în calea dezvoltării sale progresive.

Soluționarea acestui obiectiv necesită o prudență deosebită. Istoria ne aduce multiple exemple de amestec violent, brutal în straturile memoriei sociale, arbitrar, la indicația nechibzuită a guvernatorilor temporari de a falsifica prioritățile vieții și valorilor nu numai ale omului, dar și ale societății în ansamblu, focusării energiei mentale asupra soluționării obiectivelor amurale și antiumane și a proiectelor de restructurare socială, care sunt urmate de represiuni în masă, de genocid, manipulări criminale cu mentalitatea unor popoare.

Aceasta este așa. Și despre aceasta trebuie să ținem seama, să nu uităm. Însă este imposibil de a opri acest proces de cunoaștere. Învățământul a influențat și va influența întotdeauna asupra mentalității. Anume în legătură cu aceasta problemele **moralității** influenței de acest gen capătă și importanță criterială de prim ordin.

Principalele priorități de dezvoltare a învățământului descrise anterior determină rolul deosebit de important al domeniului educațional în cultura viitoarei civilizații. În invarianta sa pentru diferite sociumuri și pentru civilizație în ansamblu acest rol constă în formarea, menținerea și îmbogățirea permanentă a aceluia spațiu mental, care formează criteriile morale, etice și conceptuale în viața fiecărui om și societate în ansamblu.

Este foarte important de a atrage atenția nu numai asupra sferei învățământului, în primul rând, principalul capabil să îndeplinească funcțiile multiplane

ale mentalității, ce țin de reproducerea, consolidarea, îmbogățirea și corecția mentalității individuale și sociale, sistemic, gândit organizațional, orientat și tehnologic fondat.

Învățământul este o parte componentă a culturii. Însă **cultura** este o noțiune deosebit de largă. Toate componentele culturii (istoria, religia, filozofia, știința, literatura, arta), desigur, influențează considerabil asupra mentalității, însă îndeplinesc această funcție prin însuși faptul existenței sale, puțin câte puțin, fără etape strict evidențiate și, în general vorbind, fără anumite pretenții și circumstanțe formative mentale condiționate din timp. În cazul dat efectul sistemic, dacă și se realizează, atunci în mare măsură în mod spontan, din contul, cât ar suna de paradoxal, nesistemic, influenței nefocate a unor sau altor componente ale culturii. Atât omul, cât și societatea au nevoie de eforturi speciale pentru a integra factorii culturali dispași și necoordonati, care influențează asupra mentalității, după focusarea orientată pentru formarea calităților mentale speciale.

Lucrările de artă, literatura, monumentele istorice, muzeele etc., care conservează valorile mentalității **în forma lor existentă**, desigur, posedă un potențial mental-formativ imens, însă influența lor directă asupra omului este relativ neîndelungată, episodică, insuficient de dinamică și, cu a sa coloratură estetică și emoțională, totuși este lipsită de orientare mental-formativă strictă. Însă gradul de influență a unor sau altor valori culturale (fără o interpretare și adaptare respectivă la subiectul cunoașterii), evident, nu se racordează la posibilitățile reale de asimilare a lor, nu iau în considerare particularitățile de vârstă, capacitățile individuale de cunoaștere, nivelul de

pregătire anterioară pentru perceperea simbolurilor speciale care sunt destul de complicate, mai des codificate, componentelor de conținut ale culturii, fără a mai vorbi deja despre specificul formei exprimării acestui conținut.

Influența considerabilă asupra orientărilor valorice și idealurilor sociumului o au **mijloacele de informare în masă**, îndeosebi cu evidența angajamentului lor ideologic, realizarea cu ajutorul lor a obiectivelor strict propagandistice, de agitație. Influența tot mai rafinată și mai puternică a mijloacelor de informare în masă, desigur, nu trebuie neglijată. Dar nu trebuie să nu vedem și faptul că, cu ajutorul acestor mijloace de informare în masă, se poate obține eficiență într-un timp relativ scurt și să influențăm preponderent asupra conștiinței individuale și sociale, asupra așa-numitei opinii publice, uneori manipularea în scopuri destul de indecente. Însă o astfel de influență are, în genere, un caracter situativ, fără a atinge straturile adânci ale mentalității sociumului și fără a le deforma pe acestea ireversibil. Altă situație, fiind un instrument în mâinile celor care violează mentalitatea prin sistemul politic totalitar, mijloacele de informare în masă, agitație și propagandă devin destul de agresive, sâcâitoare și, în final, distructive, transformându-se într-un factor stabil de distrugere a mentalității...

Deja din cele menționate sunt evidente și suficiente posibilitățile limitate ale formării mentalității, că cele mai eficiente mijloace de influență orientată asupra mentalității individuale și colective trebuie căutate în sfera învățământului.

Cum să dirijăm mentalitatea?

Unele și aceleași mijloace de influență asupra mentalității individuale sau asupra spațiului mental al sociumului, dar folosite

în scopuri diametral opuse, conduc la rezultate diametral opuse... Uneori aceste rezultate amenință cu consecințe care nu pot fi corectate. De exemplu, ceea ce a avut loc în cadrul aplicării mijloacelor de influență asupra mentalității în societățile bazate pe ideologiile fascistă și comunistă.

Întrebările orientate, direcționate, însă cu intenții rele, cu influențe deformatoare asupra mentalității omului și societății merită, desigur, o cercetare specială. Dar noi examinăm întrebări, mai întâi, cu caracter creativ, productiv, întrebări de formare a valorilor mentalității morale, umane, ne ocupăm de căutarea celor mai eficiente mijloace și metode de formare a acestora. Și anume în legătură cu aceasta trebuie să revenim la întrebările ce țin neapărat de problemele învățământului în formarea mentalității.

Numai domeniului educațional îi sunt pe putere, accesibile interpretarea orientată pedagogică a izvoarelor culturale, și adaptarea lor pentru a fi accesibile în conformitate cu particularitățile elevilor. Anume acest domeniu (desigur, în cazul unei abordări adecvate) este capabil să acumuleze cele mai valoroase, mental bogate componente ale culturii, să le transforme pedagogic în scopuri de instruire, educație și dezvoltare a elevilor (copiilor, tineretului, maturilor) și să organizeze consecutiv procesul activ al activității vitale și activității creative de a asimila și aplica în situații reale ale vieții conform valorilor mentale respective.

Doctrinile religioase, filozofice, social-politice, științifico- conceptuale, precum și alte componente social-culturale, în esență, însămănțează, constituie promotorul codului social-genetic al mentalității sociumului și, pe măsura dezvoltării istorice,

contribuie la îmbogățirea lor. Cât privește paradigmele și doctrinele educațional-pedagogice și orientate tehnologic în baza metodicilor activității pedagogice, atunci influența asupra mentalității devine tot mai eficientă.

Aceasta se explică prin faptul că doctrinele pedagogice și metodicile corespunzătoare lor au de aface cu sfera obiectual-subiectivă, cea mai sensibilă la astfel de influență – preponderent în mediul de copii și de tineri, deschisă pentru percepția montărilor valorice, priorităților de viață, inovațiilor, tradițiilor și obiceiurilor propuse, în măsură egală, însă, și a sancțiunilor imorale, amorale și arhaice, care nu contribuie la progresul dogmelor și canoanelor.

Domeniul educațional, fiind un “filtru” special organizat în formarea mentalității sociumului, este capabil să asigure selecția valorilor mentalității, aprecierea, selecția și includerea lor la toate etapele procesului educațional – începând cu definirea obiectivelor și terminând cu determinarea rezultatelor.

La fel de important este și faptul că, indiferent de tipul învățământului (incluzând și învățământul adulților), însuși procesul educațional este, în principiu, **finit în timp**. Aceasta oferă posibilități de a miza pe folosirea **metodicilor și procedurilor diagnostice**, care permit raportarea scopurilor și rezultatelor lor, și în caz de necesitate, de a face corecții în aplicarea tehnologiilor educaționale. Astfel, apare posibilitatea de a trece de la declarațiile puțin productive despre utilitatea funcțiilor învățământului în formarea mentalității spre metodicile instrumentale care asigură realizarea acestor funcții.

Posibilitatea principală de a influența asupra mentalității în scopul formării,

îmbogățirii și transformării acesteia permite stabilirea căilor tehnologice reale pentru soluționarea principalei probleme a civilizației – **problema compatibilității mentale** a oamenilor, comunităților umane, a diferitelor sociumuri.

Dacă nu alunecăm pe suprafața fenomenelor, să încercăm să evidențiem cauzele profunde ale tuturor proceselor de conflicte și de confruntare în istoria omenirii, mai ales în istoria nouă, atunci se poate ajunge, probabil, la unica concluzie: la baza acestor conflicte, indiferent de scara lor, cu toate coliziunile cauzale și consecințele acestora, stau **incompatibilitățile mentale** ale oamenilor și popoarelor. Apelul la diferențele mentale ale oamenilor după indicii de proprietate, clasă, rasă, naționalitate etc. este procedeul îndrăgit al ațâțătorilor de războaie în toate timpurile și la toate popoarele, al revoluționarilor distrugători, ideologilor criminali, care chemau să consolideze superioritatea și să fundamenteze ambițiile unui sau altui stat și ale poporului său.

Nedorința de a înțelege altă mentalitate, de a manifesta toleranță și bunăvoință față de ea este un fenomen destul de rigid. Chiar și în cazurile în care consecințele incompatibilității mentale amenință să devină cu adevărat catastrofale, prioritate se acordă forței brutale, existența căreia, după cum se știe, nu necesită minte... Desigur, este mult mai ușor să înăbuși altă mentalitate decât s-o înțelege, să atingi adevăratele motive ale comportamentului părților intrate în conflict, însă în cazul existenței diverselor mijloace de distrugere în masă, astfel de încăpăținare poate s-o coste foarte mult pe omenire. Chiar astfel de problemă criminală, cum ar fi **terorismul mondial**, care după răspândirea sa imensă devine

aproape cel mai puternic factor revoltător în lumea contemporană și este pe deplin în stare să pună lumea în fața distrugerii depline, la baza sa având incompatibilitatea mentalității și intoleranța agresivă ale tuturor subiecților acțiunilor teroriste ale inspiratorilor, executanților și victimelor acestora...

Nu numai de aceea, dar și de aceea, de asemenea, deja ideile enunțate anterior despre convergență și integrare spirituală ale sociumurilor sunt important vitale, iar mecanismul tehnologic al acestor procese pot deveni eforturile orientate spre atingerea compatibilității mentale a oamenilor și comunităților lor. Însă aceasta înseamnă, la rândul său, că funcțiile și posibilitățile învățământului în formarea mentalității trebuie folosite cu un scop bine determinat, anume în direcția **dialogului mentalităților și culturilor**, sint nu numai o lozincă atrăgătoare, dar și cea mai importantă necesitate, care trebuie să fie conștientizată de Lume cât mai urgent. De asemenea, apelul de a forma spațiul educațional al Lumii este o modă de integrare, dar și pasul real și cel mai principal, cel mai accesibil în calea salvării întregii civilizații...

În 1910, în Londra, la inițiativa bisericilor protestante a avut loc Conferința mondială a misionarilor, după care a început să se răspândească **mișcarea ecumenică**, care reprezintă activitatea creștinilor întru unirea tuturor bisericilor creștine. Mișcarea ecumenică contribuie la **dialogul întreconfesional** activ, la interacțiunea reprezentanților diferitelor confesiuni în scopul elaborării principiilor generale de conviețuire și coexistență pașnică. Tot aici menționăm faptul că scopul mișcării ecumenice constă în combaterea diferențelor dogmatice și canonice în

creștinism și de a stabili legăturile cu problemele contemporaneității. Organul suprem al mișcării ecumenice este Asamblăea Mondială a Bisericilor cu sediul la Geneva. Această mișcare a fost susținută de bisericile ortodoxe și catolice, aderând, respectiv, la ea în 1950 și 1965, ceea ce este consemnat în „Decretul despre ecumenism”.

Astfel vedem noi prioritățile strategice ale dezvoltării domeniului educațional în viitor. Însă aceste priorități creează premisele necesare pentru soluționarea suprasarcinii generale a civilizației, pentru asigurarea atât de necesară avansării conceptuale spre armonia orientată umanistă a Cunoașterii și Credinței, care

ar permite fiecărui om și umanității în ansamblu să capete din nou Sensul pierdut de existență și le-ar oferi posibilitatea de salvare de cele mai agresive forțe ale Răului și Distrugerii?

Sunt posibile oare mijloacele educaționale să tehnologizeze ideea acestei sinteze și să traseze, măcar în formă generală, algoritmul posibil de soluționare a acestei sarcini complicate? Căror cerințe trebuie să corespundă componentele sistemului educațional (obiectivele, conținutul, metodele, mijloacele, formele organizaționale)? Oare se va schimba în așa caz specificul învățământului general și profesional?

BIBLIOGRAFIE

1. DEX al limbii române. Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996, 1192 p.
2. Școala dialogului culturii / Patrașcu D. Tehnologii educaționale, Chișinău, 1995, 704 p.
3. Библиер В. С. Нравственность. Культура. Современность (Философские размышления о жизненных проблемах). М., 1990.
4. Каган М.С. Философия культуры. Санкт-Петербург, 1996.

Prezentat: 24 septembrie 2009.

Recenzent: Nicolae SILISTRARU, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar.

E-mail: dimitru. patrascu200@yahoo.ru